

Roepactiviteit van een paartje Bosuil *Strix aluco*

Rob G. Bijlsma

Een paartje Bosuilen op Landgoed Berkenheuvel was jaarrond vocaal actief, zij het met een dip in roepactiviteiten in de zomer. Deze dip viel samen met het opvoeden van de jongen. In de nazomer was een opleving in roepfrequentie merkbaar (jongen worden zelfstandig). Het mannetje riep vaker dan het vrouwtje. De bibberroep werd uitsluitend van 26 juni tot en met 3 december gehoord. Binnen een dag werd het meest geroepen in de late avond en vroege ochtend, maar zelden in de schemering. Permanent bedelende jongen waren slechts in de drie weken na het verlaten van de broedholte te horen. Daarna werd alleen gebedeld als er een ouder met prooi arriveerde.

In Drenthe is de Bosuil bepaald niet dik gezaaid. Pal naast mijn huis op Landgoed Berkenheuvel woont een paartje van deze formidabele uilensoort. Hun vocale activiteiten zijn goed te horen vanuit het huis. Vanaf het moment dat ik hier mijn intrek nam, heb ik notities bijgehouden over de roepactiviteiten van dit paar, zoals datum en tijdstip waarop werd geroepen, het geslacht van de roeper (indien bekend) en welke roep ten beste werd gegeven. Het betreft spontaan roepende vogels (dus niet opgefokt door het afspelen van een bandje met bosuizang).

Mijn Bosuil werd van 25 december 1993 tot en met 29 januari 1994 door Anne-Marie Blomert en Leo Zwarts in de gaten gehouden.

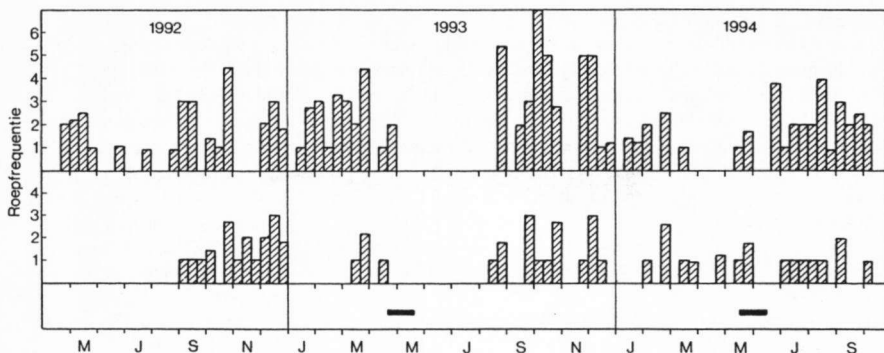
Het territorium Bokkenleegte

De Bosuilen zitten al ten minste vanaf 1991 op de Bokkenleegte (lokale naam van dit gedeelte van Berkenheuvel). In al deze jaren gaat het, gezien klankkleur en intervallengte van de territoriale roep, waarschijnlijk om hetzelfde stel. In het najaar van 1992 hebben Willem van Manen en ondergetekende een dusdanig mooie nestkast gemaakt en opgehangen (op 130 m afstand van het huis), dat geen enkele Bosuil de verleiding zou kunnen weerstaan om daarin tot broeden over te gaan. En zo geschiedde. In 1993 werd rond 3 maart het eerste ei gelegd. Op 10 april zaten er drie jongen in de nestkast, die op 30 april uit de nestkast tevoorschijn kwamen (en daar niet meer in terugkeerden). In het slechte muizenjaar 1994 werd het eerste ei op 24 maart gelegd. Het 3-legsel leverde slechts één uitgevlogen jong op, dat ongeveer op 21 mei het nest verliet.

Resultaten

Roepactiviteiten over het jaar

De resultaten over april 1992 tot en met oktober 1994 zijn in Figuur 1 weergegeven. Het mannetje is goed bij stem. In stille nachten was zijn luide 'hoeee-hoeoeoeoeoeoeoe' over grote afstanden te horen. Gewoonlijk gaf hij vijf tot zeven maal een volledige territoriumroep ten beste, waarna de stilte weer intrad. Hij was jaarrond actief, met alleen in de maanden mei, juni en juli (soms ook augustus) een dip in roepfrequentie. De geringe roepactiviteit in de zomer had vermoedelijk te maken met het verzorgen van de uitgevlogen jongen (Figuur 1). Tegen de tijd dat de jongen zelfstandig werden (eind augustus, begin september) begon het mannetje opnieuw zijn territorium kenbaar te maken door middel van de territoriumroep.

Figuur 1. Roepactiviteit (aantal dagen waarop gehoord) van mannetje (boven) en vrouwtje (midden) Bosuil, en bedelperiode van de jongen (onder) per 10-daagse periode, Bokkenleegte, West-Drenthe. De roepfrequentie is gecorrigeerd voor het aantal observatiedagen per 10-daagse periode, maar niet voor dagen met slecht weer.

Calling frequency (number of days with vocalisations) of male (upper panel) and female (central panel) Tawny Owl per 10-day periods in April 1992 through October 1994, West-Drenthe. Begging period of fledglings in lower panel. Calling frequency is corrected for the number of observations days per 10-day period, but not for days with adverse weather.

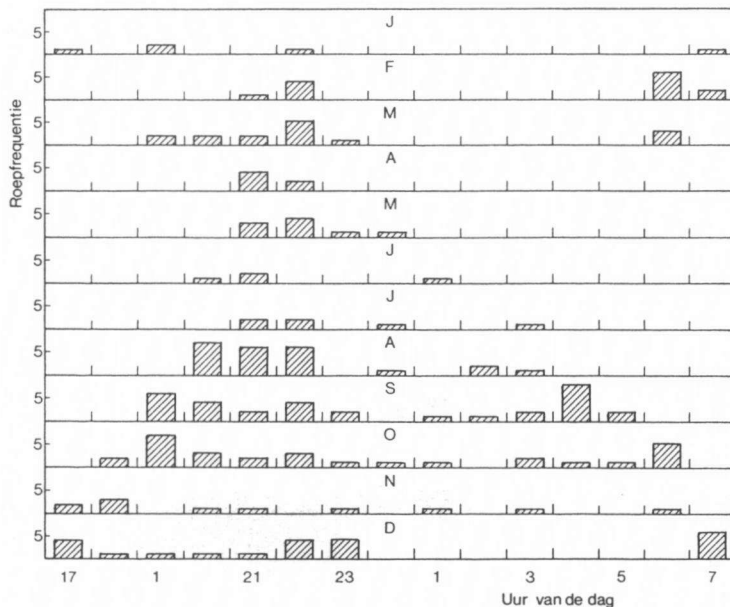
Het vrouwtje was veel minder luidruchtig dan het mannetje, maar ook zij was jaarrond actief met een dip in de zomer. Ze had een territoriumroep die leek op die van het mannetje, maar dan minder zuiver, veel minder vèrdragend en met een schorre ondertoon. Niet zelden werd deze roep in duet met het mannetje 'gezongen', waarbij ze in elkaars buurt zaten (gewoonlijk in de nabijheid van het nest).

Beide seksen maakten ook een schel 'kwick-kwick' of 'kewik-kewik', bij opwinding versnellend. Het is een contactroep, die het hele jaar door kon worden gehoord. Rond de eileg, in de broedfase en rond het uitkomen van de eieren was dit geluid het meest frequent te horen, meestal in de buurt van de nestkast. Mogelijk had het dan te maken met prooi-overdracht. Mannetje en vrouwtje kunnen ook een tremolo-achtige triller produceren, een fantastisch mooi geluid dat niet ver klinkt maar tot in je middenrif te voelen is. Dit geluid hoorde ik uitsluitend in de periode 26 juni tot en met 3 december, en wel 1x in juni, 3x in juli, 3x in augustus, 7x in september, 3x in oktober en 2x in december. Sommige waarnemers noemen dit geluid nadrukkelijk alleen voor herfst en winter, terwijl andere onderzoekers de bibberroep het hele jaar door hoorden (overzicht in Cramp 1985). Mijn waarnemingen lijken eveneens een beperkt gebruik van de bibberroep over het jaar in te houden, met de nadruk op nazomer en herfst.

Het bedelen van jongen die het nest hadden verlaten, leek in eerste instantie een soort sjirpen. Met vorderende leeftijd begon het steeds meer gelijkenis te vertonen met het ouderlijke 'kewik'. Het bedelen van jongen werd in 1993 van 30 april tot en met 19 mei gehoord (20 dagen), in 1994 van 21 mei tot en met 14 juni (25 dagen). De jongen waren na deze bedelperiode niet zelfstandig, al zwierven ze wel iets weg van het nest (100-250 m). Ze maakten zich dan alleen nog kenbaar op momenten dat er prooi werd aangebracht.

Roepactiviteiten over de dag

De roepactiviteiten van het paar in de nachtelijke uren vertoonden een duidelijk seizoenspatroon (Figuur 2). Deze figuur is enigszins vertekend vanwege het feit dat de middernachtelijke uren (01.00-5.00u) slecht door mij zijn gedekt en ik bovendien niet altijd wakker werd van een roepende Bosuil. Desondanks valt op dat de beide schemerperiodes goed werden geschaduwd door de Bosuilen. Ze begonnen meestal pas te roepen als het volledig donker was geworden. In de avond waren de Bosuilen actiever dan in de vroege ochtend, al kan het een rol spelen dat de duur van de roepsessie in de ochtend korter was dan in de late avond, en dus sneller kon worden gemist.

Figuur 2. Roepfrequentie (aantal dagen waarop gehoord in het betreffende uur) in januari tot en met december (van boven naar beneden) van een paartje Bosuil, Bokkenleege, West-Drenthe. Geen zomertijd gebruikt.

Vocal activity (number of days on which registered during the respective hours) during January through December (from top to bottom) of a pair of Tawny Owls in West-Drenthe. No use made of 'summer-time'.

Discussie

De Bosuilen van de Bokkenleege waren het hele jaar door vocaal behoorlijk actief zonder dat de vogels daartoe werden opgejut met recordergeluid. De trefkans was per nacht niet groot, omdat de duur van de roepsessie de vijf minuten zelden te boven kwam. Overigens was dat moment van roepen redelijk voorspelbaar, zij het onderhevig aan maandelijkse variatie. Of de

roep frequentie en de duur van de roep sessies afhankelijk zijn van de broed dichtheid ter plaatse, zal de komende jaren moeten blijken. De Bosuil is in dit gedeelte van Drenthe in opmars en we mogen aannemen dat mijn paar binnen afzienbare tijd burens krijgt die dagelijks zijn te horen. Op windstille dagen is dat nu al het geval. In de omtrek van Berkenheuvel zijn soms drie verschillende mannetjes te horen (op c. 400 ha), maar dan moeten de omstandigheden ideaal zijn (windstil, geen boeren bezig, geen neerslag).

Het inventariseren van Bosuilen zonder gebruik te maken van een recorder lijkt op grond van bovenstaande waarnemingen een heilloze weg. De trefkans van spontaan roepende Bosuilen is daarvoor te laag, al moeten individuele verschillen niet worden uitgesloten. Redpath (1994) behaalde in Cambridgeshire (Engeland) goede resultaten met het afdraaien van imitaties. Binnen 30 min reageerde 94% van zijn Bosuilen. De roep intensiteit varieerde niet naar gelang jaar, datum, broedsucces (zij het een felle reactie in kleine geïsoleerde bosjes en in open cultuurland), windsnelheid, temperatuur, tijd na zonsondergang, voedselaanbod in de herfst en afstand tot de uil. In zijn studie reageerden de vrouwtjes het best in het najaar, net als op Berkenheuvel. Dit kan worden veroorzaakt door vrouwtjes die op zoek zijn naar een partner (paarvorming), of door een sterkere neiging tot verdediging van het territorium onder invloed van rondzwervende jonge vogels.

Aan het meten van de reproductie door middel van het opsporen van bedelende jongen kleeft eveneens een bezwaar. De jongen worden weliswaar pas na c. drie maanden het territorium uitgewerkt, hun actieve bedelperiode duurt echter maar drie weken. Het moment van uitvliegen kan bovendien sterk variëren van jaar op jaar, wat de timing van de nachtelijke inventarisatie des te moeilijker maakt. Per territorium moeten daarom in april en mei regelmatig nachtbezoeken worden gebracht. Zodra er jongen worden gehoord, is het zaak enkele schemerperiodes terug te komen om het exacte aantal uitgevlogen jongen vast te stellen. Dat laatste is namelijk minder makkelijk dan het lijkt.

Foto. Drie jonge Bosuilen vlakbij de nestkast van de Bokkenleegte, Landgoed Berkenheuvel, 3 mei 1993 (Rob G. Bijlsma)

Summary: Vocal activity of a pair of Tawny Owls *Strix aluco*

During April 1992 through October 1994, unpremeditated vocal activity of a pair of Tawny Owls was registered. This pair occupied a territory at Berkenheuvel (province of Drenthe), where the density of Tawny Owls is low. Male and female were vocally least active during May, June and July (August), i.e. the period in which their fledglings were still dependent on food brought by their parents (Fig. 1). Use of the advertisement-call was especially pronounced in late summer (coinciding with eviction of young from territory). The period of constant begging of fledglings covered 20 and 25 days in resp. 1993 and 1994 (the latter year poor in food supply). The bubbling-call was given by both sexes and was heard exclusively between 26 June and 3 December (June 1x, July 3x, August 3x, September 7x, October 3x, December 2x). Most advertisement calling took place in late evening and early morning (Fig. 2), but my coverage of midnight hours was poor.

Literatuur

- Cramp S. (ed.) 1985. The Birds of the Western Palearctic, Vol. 4. Oxford University Press, Oxford.
Redpath S.M. 1994. Censusing Tawny Owls *Strix aluco* by the use of imitation calls. Birds Study 41: 192-198.

Adres: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse

